

Takács Béla

Képes Bibliák

A magyar protestáns, illetve a református bibliakiadások hosszú sorában az első, képekkel illusztrált Szentírás 1541-ben jelent meg. Ez a Sylvester János Új Testamentuma, amelyhez valószínűleg Johannes Strutius bécsi művész készített fametszeteket. Közel négyszáz esztendő telt el, amíg Tóthfalusi József marosvásárhelyi református lelkész vette azt a bátorságot, hogy 1908-ban „Képes Szent Biblia” címmel, 1727 oldal terjedelemben kinyomassa az első teljes Károli-féle Szentírást több száz képpel és magyarázó rajzzal. Az illusztrációk között a leghíresebb festők alkotásai mellett gyengén sikerült, egy-egy bibliai igére vagy történetre utaló képecskét látunk. Ettől függetlenül református népünk örömmel fogadta ezt az újdonságot, és a középosztály, a jómódú parasztság szinte kötelességének érezte, hogy megvegye a vaskos, szecessziós díszkötésű Bibliát, amely a képei révén kétségtelenül hozzájárult a Szentírás megismeréséhez, olvasásához. Annál is inkább, mert a bevezetőben a kiadó röviden leírja a Biblia keletkezésének történetét, sőt szó- és tárgymutatót, időrendi táblázatot csatol a bevezetéshez.

1921-ben a Brit és Külföldi Bibliatársulat ún. „Rembrandt Bibliá”-t adott ki magyar nyelven, a művész negyvenkét festményének rossz másolatával. Az egyszínű és elmosódott képek csak sejtetik azt a fényes árnyjátékot, amelynek Rembrandt oly nagy mestere volt.

Szintén terjedelmes, de képanyagában sokkal alacsonyabb szintű a múlt század végén, majd az 1930-as években jelent ún. „Arany Biblia”, amelyet egyetlen művész, a francia Gustav Doré illusztrált 1864-ben a maga – számunkra nehezen elfogadható – romantikus stílusában. Ez a reprezentatív, de inkább csicsás Biblia szinte csak arra volt jó, hogy az úrasztalára tegyék becsukva, mert a kötés dús aranyozása így érvényesülhetett.

A két kiadás a teljes Szentírást, benne az apokrifus könyveket is tartalmazza, viszont a Beliczay Angéla által összeállított „Öröklétnek beszéde” című, 1972-ben 106 képpel megjelent kiadvány csak szemelvényeket közöl a Bibliából, népszerűsítő formában. A történeteket a szerző úgy sorolja fel vagy írja át a gyermekek számára, hogy a bibliai igehelyekre csak a tartalomjegyzékben van utalás, s a képek alatt olvashatjuk, hogy a történetet illusztráló fa- vagy rézmetszetet mely művész készítette.

A gyermek-istentiszteletek, a konfirmációs előkészítés, de a hívő keresztény szülők is egyre jobban igényelték az 1960-as években a képes Bibliát, de ez hiánycikknek számított református egyházunkban. Némi pótolták ezt a G. Ingwersen-féle, Hollandiából ajándékba küldött szemelvényes magyar nyelvű Bibliák, amelyekben illusztrációk vannak, és ilyen céllal jelent meg Beliczay Angéla képeskönyve is. Aki azonban tehette, a Jugoszláviában megjelent, szintén magyar nyelvű és szemelvényes,

római katolikus kiadású Képes Bibliát vette meg drága pénzen, mert ezt a gyermekek értelmi színvonalának megfelelő, izlées és főleg sok színes kép díszíti.

A Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya – köszönet érte – felismerte a képes Biblia iránti igényt, és lépéseket tett ennek kielégítésére. Így jelent meg 1983-ban a képes Újszövetség, majd 1984-ben a „Bibliai lexikon gyermekeknek” c. kiadvány, ugyancsak képekkel illusztrálva. A teljes Szentírás képes kiadásának előmunkálatai folynak, ami azt bizonyítja, hogy református népünk és egyházunk túllépett a „nyakas kálvinista” képeket nem tűrő alapállásán, és belátta, hogy a „kicsinyek”, a hitben növekedésre és tanításra váró gyermekek számára igenis kell a szó mellett a szemléltetés, kell a képes Biblia. A benne lévő képek nem fenyegetnek azzal a veszéllyel, hogy a gyermekek netán „képimádókká” válnak, mert a betű és a kép egyaránt a Szentírás, a benne foglaltatott örömmel teljes és helyes megértését, elfogadását szolgálja. Ami a könyvünk műfaját illeti, ez mintegy kiegészítés a szemelvényes Bibliák sorában, azzal a különbséggel, hogy nem kivonatolt Szentírás, hanem népszerű – legálábbis reméljük, hogy az lesz – írásmagyarázat, olyan prédikációk gyűjteménye, amelyet fiatal és idősebb – hisszük – haszonnal olvashat. A hangsúly az „írás” van, a „kép” csak aláfesti a mondandó fontosságát. A szövegben minden utalás a Bibliára történik, ezért használati utasításként azt adhatjuk, hogy előbb el kell olvasni a bibliai szakaszt vagy eseményt,

hogy ennek tartalmát a magyarázat révén jobban megértsük, a Biblia világában jobban tájékozódjunk.

A képek vonatkozásában óriási a választék. Kezdhetnénk az őskeresztény művészet alkotásaival és folytathatnánk a különböző stílusirányzatok remekeivel, használhattuk volna csak egy művész, Rembrandt bibliai tárgyú festményeit, tollrajzait, metszeteit, de ezt már előttünk megtették 1921-ben. Isten vezetését látjuk abban, hogy amikor az „írás-hoz képeket” kerestünk, a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárának gazdag bibliagyűjteményében kezünkbe akadt egy díszkötéses, 1733-ban Velencében kiadott örmény nyelvű Szentírás, és ebben találtuk meg a szerény bibliamagyarázatunkhoz illő, naivan bájos képeket. Választásunk azért is esett erre a Bibliára, mert a benne lévő, ismeretlen művésztől származó rézmetszeteket a szakirodalom nem említi.

Könyvünkben hetven bibliai eseményről, személyről írunk, hetven képet mutatunk be. Ebből negyvenöt az Ószövetségből, huszonöt az Újszövetségből való. Miért éppen hetvenről? Mondhatnánk azt, hogy a hetven a „szent” hetes szám tízszerese, de inkább arra gondoltunk, hogy Jézus hetven tanítványt – az új fordítású Biblia szerint hetvenkettőt – küldött ki „próbaútra”, hogy hirdessék Isten országának közeli eljövételét (Lk.10,1).

Legyen ez a hetven „írás” bizonyágtétel arról az Úrról, akinek a Krisztusban hozánk aláhajló kegyelmét és szeretetét sokszor nem vagyunk „képesek” felfogni, nem tudjuk méltóképpen megköszönni.

(Tíz éve, 1997. december 15-én hunyt el Takács Béla (1930-1997) református lelkész, néprajzkutató, művészettörténész, a sárospataki, majd a debreceni református kollégiumi múzeum igazgatója. A Biblia világa írásban és képben című, 300 gépelt oldal terjedelmű kéziratát Debrecenben, 1986. november 29-én fejezte be. A hetven, 3-6 oldalas bibliai történetet és ugyanennyi illusztrációt tartalmazó mű sajtó alá rendezésére annak idején kultúrpolitikai okokból nem kerülhetett sor, később a szerző betegsége akadályozta a megjelentetést. Takács Béla halálának 10. évfordulójára a kiadatlan mű szerzői előszavának közlésével emlékezünk.)